

Melānija Vanaga „Mana Amata”

5. turpinājums

“Caur Lakstīgalu ciemu līdz Baložu skolai “

Fragmentu publicēšanai sagatavoja Ingrīda Lāce

Jūs noteikti esat pamanījuši, cik tēlaina un bagāta ir Melānijas Vanagas valoda, viņas vēlēšanās bija – izteikt vārdos sajūtas, kuras izdzīvotas, ejot Amatas ceļus. Bet informāciju par vēstures un dabas objektiem viņa galvenokārt guva, tiekoties ar cilvēkiem, tādēļ pieļaujamas un saprotamas faktu neprecizitātes, piemēram, dažādi nosaukumi vienai un tai pašai vietai utt. Melānija arī pati radīja jaunus vietvārdus. Ja vēlaties palīdzēt precizēt vai novērst pamanītās kļūdas, labprāt Jūs uzklusīšu. (I.L)

Amata paliek lejā, taciņa ved pa senkrasta virsu. Augšā mazā eglīšu nora un pļava. Pļavā sena iegrava, pa kuru tek Ziemeļšu strauts. Aiz strauta kalnā veca māja „Ziemeļši”, kura tagad pārdēvēta par „Līčiem”. „Tur ar ir smuka dzīvāšana,” par „Ziemeļšiem” izteicies tas pats mans Jūgu vecvectēvs, kas mūža nogali pavadījis dēla pajumtē. „Ziemeļšu” rija un piedarbs bijis pie pašas Amatas, vēlāk piedarbs noplēsts un rija pārvērsta pirtī. Tā ir vecveca ēka, tikai skaidu cepure jaunāka. Tā ir Amatas senleja, tagad ziedoša līča pļava. Iepretim „Ziemeļšiem” Amatas krasts ir augsts, skaisti izrotāts retiem veciem bērziem un akmeņgalvām. Aiz „Līčiem” kājtaka vairs tikko samanāma, pa to, redzams, vairs nestaigā... Pēc gabaliņa dziļa grava. Gravā ap vidu no dziļuma veca tilta vieta, dziļāk iegāzušies, pūst daži grodi. Apakšā klusītēm burbuļo upe. Tā ir Gaidenes ieteka Amatā.

Nākošā pieteka Kalējupe uz Amatu laužas caur Lakstīgalu ciemu. Lakstīgalu ciems atrodas upes ielīkumā, iepretim mežsarga mājai „Līčiem” un slavējas ar vislielāko koncertzāli visā Amatas ielejā. Tur reti avenāji sabriduši kazenājos, ietinušies biežās apiņu mežģīnēs, lai, naktskoncertu klausoties, nekratītu drebuļi. Amatas krastos notiek arī visāda satura dienas koncerti, bet alkšņi mīl klasiku... Pašā upes malā ievas un veci vītulu celmi ar kupli sazēlušām atvasēm, kuru pakrēslī no ļaunām acīm slēpjas lakstīgalu ligzdas. Nakts koncertos klausās alkšņi, Amata un mežsargu pāris aiz Amatas „Līčos”. „Nu taisni kā trakas,” stāsta mežsargu Elza „domā, ka vai visu mežu apgāzīs.” Šis Lakstīgalu ciems mani pilnīgi pārsteidza ar savu necaurejamo mežonību, ar apiņu pinumu ap alkšņiem, ar apiņu vēl sīkiem un izsmejošiem čaukstiem un putnu zibšņiem slaido alkšņu galotnēs...

Lakstīgalu ciemu no vakarpuses apliec zems, neskarts mežs, dažviet jau pārkārtojies dūksnājs, kas glabā ūdeņus un dzirda upi cauru gadu. Rīta pusē Amata. Aiz tās – „Līču” mežsargmāja, pļavas un saule. Pirms šī cilvēku vēl neskartā zemes stūra man vajadzēja brist pāri Amatai un iet pa labo krastu. Bet es par šo aizvietu nekā nezināju un tāpēc nepārbrīdu. Iekļuvu kā slazdos. Apinājs un kazenāji plēsa seju, rokas, kājas. Putni klusējot brīnījās par cilvēka neprātu. Krasti ir ledus sanestā morēna – grants,

māls, smilts, akmeņi – ledus kušanas ūdeņu saskalas. Krasti irdeni, pastāvīgi brūk un gāžas upē ar visiem kokiem. Mālus un daļu granti aiznes straume, koki ar laiku sapūst, bet akmeņi paliek upei par mūžīgu rotu.

Uz viena tāda krasta atkal smaržīga saule, dziedoši vēji, egles un tīra, tīra sūnainīte. Kā lai tādā neapstājas, kā lai neatļaujas atkal stundu atpūtas? Nometu mugursomu, apsēžos un sāku priecāties par savu mājīgo pasaules jumtu. Ja es nebūtu izbridusi Lakstīgalu ciema tikai putnu spārniem ierīkotās ielas, mans prieks šajā krastaugšā būtu bijis daudz mazāks. Un es varbūt nekad nesaprastu, ka Amatā savi krasti ir cilvēku priekam, savi putnu drošībai, savi Jāņunakts noslēpumiem, savi aļņiem, savi vāverēm...

Nedaudz tālāk Amatā no labā krasta vijīgi ielikās liels zemes gabals. Pārbridu upi, lai to appētītu. Izrādās – smilšaina pussala (ap 200 m gara, krūmiem un asu zāli apaugusi). Nu jau arī labais krasts sāk stipri celties uz augšu un tam līdzī augstās priedes. Krasts paceļas un iekrīt, atkal paceļas un iekrīt. Bet priedes nekrīt gravā krastam līdzī. Tās paliek turpat augšā vai pārlec uz nākošo augstumu. Nu jau abēji krasti ceļas arvien augstāk, un Amata arvien vairāk piebirst akmeņiem. Mežs paliek tīrāks, iešana vieglāka. Vieglāk redzēt arī mežacūku rakumus, no tiem vēl garo zemes smarža un drusku arī no cūkām.

Saule jau slīdēja uz vakara pusi un krastā silti apspīdēja kādas skumjas priedes auksto sakni. Sapratu, ka Mežamāte man ceļ krēslu atpūtai un metu nost mugursomu. Šodien nebija daudz noiets, bet daudz pārdzīvots, un smagā mugursoma lauza muguru. Jutu lielu nogurumu. Un tikai tad ieraudzīju, ka uz saknes saritinājusies guļ kaparčūska. Tā arī atpūtās pēc dienas gaitām. Tā bija priedes mizas krāsā un saulē gandrīz caurspīdīga. No manis nemaz netaisījās bēgt, bet saritinājās vēl ciešāki un galvu pārlika pār kapara lokiem. Zināju, ka gaišās caurspīdīgās čūskas nav indīgas, bet nekāds labais skats tas arī nebija. Paķēru uz elkoņa mugursomu un ātriem, piesardzīgiem soļiem devos tālāk. No tā laika uz svešu prieku saknēm vairs nesēžu...

Mežs apstājās pēkšņi, atklājot tālu skatu uz Nedienas leju un pāri tai uz augstiem Ratnieku pauguriem. Kas tur māju! Un ceļu! Pēc aklā gājiena pa mežaino krastu šis āra skats izlikās sen neredzēts un skaists. Es zināju visu šo māju vārdus – „Nīgales”, „Gulbji”, „Baloži”, „Kaļļi”, „Ratnieki”, „Zāģeri”, tikai nezināju, kura katra ir dabā. Zemienes vidū „kuplo” Nediena. Arī laba taciņa, kur radās, kur nē, iztinās man priekšā. Kādā vietā pat jaunas kāpnītes veda lejā Amatas dziļumā. Nokāpu līdz pusgravai un pārsteigumā ieraudzīju klintsavotu, kā ar Mozus zizli klintī izcirstu. Sīkiem mutuļiem tas virda no pazemes dzīlēm. Zem avota izbūvēta sekla aka. Akā piena kannu. Turpat nolikts spožs alumīnija kauss. Kauss nolikts ne dzeršanai, bet piena apmaišanai. Es padzēros no avotiņa, kas kā pa vaļā aizmirstu krānu tecēja akā... izrādījās, ka tuvējie „Jaunzāģeri” Amatas krasta avotu izmantoja piena dzesēšanai.

Vakars. Lēni beidzās skaista diena. Lēni gāju pretim rietam un sāku apskatīties pēc siena zārda naktsmitnei. Visi zārdi stāvēja pārāk tuvu mājām. Beidzot nolēmu

uzmeklēt savu veco Baložu skolu un lūgt tur naktsmājas. Bija pagājuši 55 gadi. Izprašējot ceļu uz skolu, uzzināju, ka otros „Baložos” dzīvo mani tāli radi Apiņi, kādēļ pārnakšņot iegriezos pie tiem. Radi mani uzņēma kā tuvu ciemiņu, kūla putotas pankūkas, klāja baltu gultu... Apiņu viesmīlība bija pārāk negaidīta. Sirdī tā atstāja siltumu.

Uz savu skolu aizgāju otrā rītā. „Jā, tagad gan visi nāk, kad mamma vairs nav!” mani skarbi saņēma skolotājas meita Velta. „Kad skolotāja vēl bija dzīva, neviens nenāca. Un kā viņa gaidīja savus skolēnus! Reiz tikai Apsīšu Pēteris atnāca, un par to mamma runāja vēl gadu gadiem.” Es klusēju. Liels, sārts kauns man izlija vaigos. Liels smagums uzgūla sirdsapziņai. Galvā sāka riņķot kaut kur dzirdēti vārdi: Rīt! Rīt pateikšu labākos vārdus, kas diendienā krāti, bet steigā un rūpēs paliek neizrunāti... NĒ! Rīt viss jau būs nokavēts!